

# Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/14868,Region-Swietokrzyski-NSZZ-Solidarnosc.html>  
2023-03-29, 11:22

## Region Świętokrzyski NSZZ „Solidarność”

"Region Świętokrzyski NSZZ „Solidarność”". Pierwsze krótkotrwałe akcje strajkowe miały miejsce w VIII 1980 w Fabryce Samochodów Specjalizowanych Polmo-SHL w Kielcach, w Fabryce Łożysk Toczyńskich Iskra tamże, w Zakładach Metalowych Predom-Mesko w Skarżysku-Kamiennej, w Fabryce Samochodów Ciężarowych w Starachowicach. 29 VIII 1980 strajkowała FŁT Iskra w Kielcach, na czele Zakładowego KS stanął Ryszard Iwańczyk, 30 VIII 1980 zgłoszono 32 postulaty, w których oprócz poparcia dla strajkujących na Wybrzeżu żądano dopuszczenia przedstawicieli MKS Wybrzeże do środków masowego przekazu; do rozliczenia dyrekcji z postulatów powołano Komisję Kontroli Społecznej. 11 IX 1980 w FŁT Iskra wybuchł kolejny strajk, Komisja Kontroli Społecznej przekształciła się w zakładowy KS, żądano utworzenia niezależnych związków zawodowych. W tym czasie 1- i 2-dniowe akcje protestacyjne objęły FSS Polmo-SHL Kielce, Zakłady Urządzeń Chemicznych i Armatury Przemysłowej Chemar Kielce, Centrum Produkcyjne Pneumatyki Prema Kielce, Przedsiębiorstwo Transportowo-Sprężetowe Budownictwa Transbud Kielce.

13 IX 1980 przedstawiciele KS 6 kieleckich zakładów utworzyli w FŁT Iskra MKZ Kieleckich NSZZ, zredagowano akt konstytucyjny nowego związku, 15 IX 1980 deklarację wstąpienia do NSZZ podpisało 45 przedstawicieli z 12 zakładów. Pierwszym przewodniczącym MKZ był Tadeusz Janaszek, który kierował KS w ZUChiAP Chemar. 24 IX 1980 przedstawiciel Zarządu Tymczasowego MKZ Mirosław Domińczyk podpisał w Warszawie deklarację przystąpienia do KKP, 27 IX 1980 powołano 18-osobowy Zarząd Oddziału Świętokrzyskiego, 3 XI 1980 odbyło się zebranie zarządu, dokonano zmian personalnych przewodniczącym został M. Domińczyk (reprezentant KKP w regionie), z-cami Henryk

Kuliński i R. Iwańczyk, sekretarzem Marek Paschalski, rzecznikiem prasowym i odpowiedzialnym za propagandę Jerzy Stępień; siedziba mieściła się przy ul. Świętokrzyskiej 10a; w połowie XI 1980 do „S” należało ok. 120 tys. osób.

W ogólnopolskim strajku ostrzegawczym 3 X 1980 wzięło udział kilkanaście zakładów. W I 1981 ok. 90% zakładów zrzeszonych w regionalnej strukturze w 2-godz. strajku włączyło się w walkę o wolne soboty, dostęp do środków przekazu i realizację porozumień z Jastrzębia i Wybrzeża.

23 II 1981 na posiedzeniu Zarządu Oddziału Świętokrzyskiego powołano Prezydium Założycielskie Komitetu Obrony Więzionych i Prześladowanych za Przekonania, na czele regionalnego oddziału komitetu w Kielcach stanął M. Domińczyk. Przy ZR funkcjonowały: Prawniczy Zespół Konsultacyjny, Zespół Ekspertów, Wszechnica Związkowa (z udziałem m.in. prof. Juliusza Brauna, doc. Wandy Pomianowskiej).

III/IV 1981 w ZR Świętokrzyskiego zarejestrowano ok. 600 KZ, ok. 320 tys. członków „S”, w tym także z woj. tarnobrzesckiego (Stalowa Wola, Połaniec) i radomskiego (okolice Iłży). Porządkowanie struktur regionalnych spowodowało utratę kilkudziesięciu tys. członków „S” na rzecz Ziemi Sandomierskiej, Federacji Tarnobrzesckiej i Ziemi Radomskiej.

W III 1981, podczas kryzysu bydgoskiego, ZR przeniósł swą siedzibę do FŁT Iskra. 27 III 1981 do strajku przystąpiły niemal wszystkie struktury związkowe zrzeszone w „S”; była to największa akcja strajkowa w regionie VIII 1980 – XII 1981.

20, 22, 26 VI i 4-5 VII 1981 obradował I WZD Regionu Świętokrzyskiego, na początku VII 1981 wybrano nowe władze związku, przewodniczącym został Marian Jaworski, z-cami Michał Chałoński i J. Stępień, sekretarzem Wojciech Arczyński, skarbnikiem Marek Korona, przewodniczącą Komisji Rewizyjnej Irena Kurowska. 30 VI 1981 Region Świętokrzyski liczył 256 tys. członków z delegaturami w: Busku-Zdroju, Jędrzejowie, Kielcach, Końskich, Miechowie, Ostrowcu Świętokrzyskim, Pińczowie, Skarżysku-Kamiennej, Starachowicach, Włoszczowie.

6 VIII 1981 większość zakładów woj. kieleckiego przeprowadziła 2-godz. strajk ostrzegawczy w proteście przeciwko złej sytuacji zaopatrzeniowej, w 3. dekadzie VIII 1981 załogi 53 zakładów (ok. 100 tys. osób) przerwały pracę, zaś pracownicy 25 innych poparli strajk, wywieszając flagi.

W obradach I KZD brało udział 25 przedstawicieli Regionu Świętokrzyskiego. W skład KKP weszli: Andrzej Dudek, M. Jaworski, Bogdan Ryś.

Pierwszym niezależnym pismem była wydawana od 19 X 1980 „Solidarność Świętokrzyska”, później jako „Solidarność. [Biuletyn](#) NSZZ «S» Regionu Świętokrzyskiego” (redaktor naczelny Przemysław Jerzy Witek). 1980 – 13 XII 1981 ukazały się co najmniej 33 tytuły czasopism, najwięcej w Kielcach, Ostrowcu Świętokrzyskim, Skarżysku-Kamiennej, Starachowicach, m.in. „Kurier Związkowy. Serwis Informacyjny Regionu Świętokrzyskiego NSZZ «S»”, „Hutnicza Solidarność” (wydawana w Hucie im. Marcelego Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim), „«Solidarność»”. Biuletyn Informacyjny NSZZ «Solidarność» Rady Zakładowej przy Fabryce Łożysk Toczących Iskra w Kielcach, „Robotnik. Niezależny Informator Kielecki”, biuletyn Regionalnego Komitetu Obrony Więzionych i Prześladowanych za Przekonania w Kielcach. VI/VII 1981 w redakcji „Biuletynu NSZZ «S» Regionu Świętokrzyskiego” powstał pomysł reaktywowania marszu szlakiem 1. Kompanii Kadrowej, 6-12 VIII we współpracy z Regionem Małopolskim zorganizowano 1. marsz po wojnie (16. w historii), na czele kolumny jako komendant stanął Józef Teliga.

W X 1981 strajkiem zagroził MKS w Jędrzejowie, powołany 17 IX 1981 przez 38 zakładów z miasta i gminy z powodu „tragicznej sytuacji zaopatrzeniowej i brak perspektyw na jej poprawienie”, w związku z uchwałą KK o 1-godz. ogólnopolskim strajku ostrzegawczym 28 X 1981 i zgodnie z uchwałą KK rozwiązano MKS w Jędrzejowie. 28/29 X 1981 nieznani sprawcy oblali farbą i okleili oszczerczymi ulotkami okna Delegatury „S” w Skarżysku-Kamiennej, 18 XI 1981 wybili szyby w oknach.

W XI 1981 do „S” w Regionie należało ok. 256 tys. członków

w 830-850 KZ, co stanowiło 2/3 zatrudnionych w gospodarce państwowej.

Po 13 XII 1981 w regionie odnotowano nieliczne akty protestacyjne. Próby strajku podjęto w Kieleckich Zakładach Wyrobów Papierowych, Kieleckim Kombinacie Budowlanym, Wólczance I w Ostrowcu Świętokrzyskim, ZM Predom-Mesko w Skarżysku-Kamiennej. 12/13 XII 1981 pracownicy Huty im. Marcelego Nowotki rozpoczęli strajk okupacyjny, wieczorem KS przekształcono w Komitet Ocalenia Związku na czele z członkiem KKA. Dudkiem, który uniknął zatrzymania. W nocy 15 XII 1981 ok. 1,5 tys. osób opuściło zakład (uczestniczących było znacznie więcej). 14 XII 1981 podjęto nieudaną próbę strajku okupacyjnego w Charsznickiej Odlewni Żeliwa w Charsznicy. 15 XII 1981 ok. 70 osób podjęło 1,5-godz. strajk w FŁT Iskra w Kielcach.

Do końca XII 1981 internowano 312 osób, przez cały okres stanu wojennego internowano 368 osób; większość przewieziono do kieleckiego AŚ, przekształconego w Ośr. Odosobnienia Kielce-Piaski.

W 2. połowie XII 1981 w woj. kieleckim nie doszło do strajków i manifestacji, podejmowano akcje ulotkowe, malowanie na murach, plakatowanie.

W 1982 grupa z Kielc i Starachowic przez kilka miesięcy drukowała i kolportowała serię czerwonych ulotek (nazwa od koloru farby), funkcjonowały autonomiczne grupki opozycjonistów, do końca V 1982 w woj. kieleckim ujawniono 529 faktów kolportażu.

Przewodniczący Regionu Świętokrzyskiego M. Jaworski (13 XII 1981 – 21 VII 1982 ukrywał się w klasztorze księży pallotynów na Karczówce w Kielcach), wydawał odezwy do członków „S”, zamieszczane w ulotkach sygnowanych przez Regionalny Komitet Oporu „S” Regionu Świętokrzyskiego. W 1982 Komisja Kontynuacji ZR wydawała „Monitor Świętokrzyski. Pismo NSZZ «S» Regionu Świętokrzyskiego”, pod nazwą „«Solidarność» Ziemi Kieleckiej” ukazywały się ulotki, KOS wydawał „KOS. «Solidarność» Region Świętokrzyski”. Przy okazji manifestacji 31 VIII 1982 w Kielcach pojawiła się

Tymczasowa Komisja Koordynacyjna „S”. Nie były to jednak grupy nadrzędne wobec innych struktur w podziemiu. 3 nr. „Biuletynu Wojennego” wydał Komitet Ocalenia Związku w Ostrowcu Świętokrzyskim, w 1. połowie 1982 powstała w Skarżysku-Kamiennej Tymczasowa Komisja Organizacyjna „S”.

W strajku 13 V 1982 wzięło udział 245 osób z 9 zakładów w woj. kieleckim (w tym po kilkadziesiąt z ZM Predom-Mesko w Skarżysku-Kamiennej, ZUChiAP Chemar w Kielcach, Koneckich Zakładów Odlewniczych w Końskich). 6 VI 1982 w uroczystości przyjęcia sakry biskupiej przez ks. Mieczysława Jaworskiego w bazylice katedralnej Wniebowzięcia NMP w Kielcach uczestniczyła kilkudziesięcioosobowa grupa (która wiosną 1982 opuściła Ośr. Odosobnienia w Kielcach-Piaskach), manifestacyjnie okazując przynależność do „S” (transparenty, koszulki, znaczki); dla kilkunastu osób zakończyło się to ponownym internowaniem. 31 VIII 1982 po mszy św. w bazylice katedralnej w Kielcach ok. 1000 osób wzięło udział w manifestacji, którą przerwała brutalna interwencja ZOMO; zajścia objęły pobliskie ulice, wśród pobitych był Stanisław Rak, który zmarł 7 IX 1982. 31 VIII 1982 starachowickie podziemie zorganizowało manifestację z udziałem ok. 1,5-2 tys. osób.

W 1982 w woj. kieleckim przeprowadzono ponad 600 rozmów profilaktycznych, 46 postępowań przygotowawczych wobec 97 osób, aresztowano 75 osób, 10 organizatorów i przywódców strajku okupacyjnego w Hucie im. Marcelego Nowotki skazano na kary 1-4 lata więzienia, najwyższe wyroki otrzymali: A. Dudek, J. Jabłoński, Marcei Czarniecki, Tadeusz Stasiowski.

Największe nasilenie akcji propagandowych podziemia (m.in. druk i kolportaż tysięcy ulotek, malowania na murach) miało miejsce przed wyborami do rad narodowych 17 VI 1984, od końca 1984 w Kielcach kilkunastoosobowa grupa Solidarności Walczącej kolportowała pismo „WiS. Wolność i Solidarność”. Działacze Kieleckiego Komitetu Oporu Społecznego: W. Arczyński, M. Chałoński, Andrzej Karyś, Józef Płoskonka, S. Żak wydawali oświadczenia sygnowane przez „Pełnomocnika Regionu Świętokrzyskiego NSZZ «S»”, publikowane w „CDN.

Gazecie Wolnych Ludzi. Region Świętokrzyski «Solidarność»", wpadka drukarni KKOS 1 V 1985 w znacznym stopniu osłabiła działalność podziemną Regionu. 9 VIII 1984 zatrzymano większość uczestników marszu szlakiem 1. Kompanii Kadrowej. Po demonstracji siły MO, ZOMO, ORMO, SB i przesłuchaniach w siedzibie RUSW w Jędrzejowie kontynuowano marsz kontrolowany przez SB. W XII 1984 miał miejsce protest młodzieży ZSZ we Włoszczowie w obronie krzyży, represje wobec organizatorów uaktywniły grupy członków „S”. Wiosną 1985 w Ostrowcu Świętokrzyskim i Skarżysku-Kamiennej rozpoczęły działalność 2 podziemne struktury o tej samej nazwie: Tymczasowa Komisja Miejska, usiłujące koordynować akcje samodzielnych grup „S”, w VI 1986 w Hucie im. Marcelego Nowotki powołano Tymczasową KZ z przewodniczącym Zbigniewem Walczykiem.

Do 1986 kilkadziesiąt osób zostało skazanych przez Sądy Rejonowe w Jędrzejowie, Kielcach, Końskich, Ostrowcu Świętokrzyskim, Starachowicach, Wojskowy Sąd Garnizonowy w Kielcach, Sąd Wojewódzki w Kielcach.

Komisja Interwencji i Praworządności „S”, zorganizowana przez Zofię i Zbigniewa Romaszewskich, miała swoich przedstawicieli w Kielcach, Skarżysku-Kamiennej, Starachowicach, Ostrowcu Świętokrzyskim.

12 X 1986 powstała Tymczasowa Rada „S” Regionu Świętokrzyskiego, pierwsza struktura o charakterze regionalnym, w składzie: M. Jaworski, Kazimierz Koruba, B. Ryś, J. Stępień, następnie Edward Dudek, Ludwik Kropielnicki, Marian Wojciech Markiewicz, Zbigniew Rafalski, Z. Walczyk, która miała podejmować działania „na rzecz pluralizmu w polskim życiu społecznym i gospodarczym”; w 1988 przekształciła się w RKW.

Odbywające się 10-12 VI 1988 w Wąchocku, Janowicach, na Wykusie w Górach Świętokrzyskich uroczystości pogrzebowe legendarnego cichociemnego mjr. Jana Piwnika „Ponurego”, komendanta świętokrzyskich zgrupowań partyzanckich AK, stały się wielką patriotyczną manifestacją tysięcy Polaków z całego kraju (m.in. żołnierzy AK z blisko 70 jednostek

bojowych, harcerzy, członków „S”). 3 V i 31 VIII 1988 po mszach św. zorganizowanych przez Duszpasterstwa Ludzi Pracy w kościele św. Krzyża i bazylice katedralnej odbyły się przemarsze pod tablicę upamiętniającą powstanie „S” przy ul. Dzierżyńskiego. 8 V 1988 grupa działaczy „S” i opozycji zorganizowała w 8 kieleckich kościołach zbiórkę pieniędzy dla represjonowanych hutników i ich rodzin; kilkanaście osób zostało ukaranych przez kolegium ds. wykroczeń. 11 XI 1988 niezależne obchody Dnia Niepodległości w Kielcach, uczczone mszą św. i wiecem, zorganizowało DLP.

21 VI 1988 MKW w Skarżysku-Kamiennej podjęła jawną działalność, 15 IX 1988 oficjalnie ujawniła się Komisja Organizacyjna Huty im. Marcelego Nowotki, 19 IX 1988 powstała Tymczasowa Komisja Zakładowa przy FSC w Starachowicach, 19 IX 1988 w bazie PKS w Starachowicach powstał Komitet Założycielski, 27 I 1989 powołano Tymczasową Komisję Zakładową w FŁT Iskra w Kielcach.

Na początku 1989 w woj. kieleckim miało miejsce ponad 60 akcji protestacyjnych o niewielkim zasięgu. 4 V 1989 RKW Regionu Świętokrzyskiego przekształciła się w TZR, przewodniczącym został M. Jaworski, wiceprzewodniczącym J. Stępień, sekretarzem Zbigniew Wiatr, skarbnikiem M. Korona, członkami W. Bartosz, B. Ryś.

7 IV 1989 powstał KO „S” Regionu Świętokrzyskiego, 7 IX 1989 przekształcił się w Świętokrzyski KO z przewodniczącym J. Stępieniem, członkiem KO przy Przewodniczącym „S” L. Wałęsie, który reprezentował też region w KKW i uczestniczył w obradach Okrągłego Stołu. W wyborach do parlamentu 4 VI 1989 wszyscy kandydaci KO zdobyli mandaty poselskie (J. Braun, M. Chałoński, Adam Mitura, Tadeusz Kowalczyk, Edward Rzepka, Maria Stolzman) i senatorskie (J. Stępień, S. Żak).

W XII 1989 odbyło się II WZD Regionu Świętokrzyskiego, przewodniczącym ZR został W. Bartosz, z-cą Robert Rzepka (następnie Kazimierz Pasternak), sekretarzem i skarbnikiem Ryszard Cichy, członkami Prezydium: Grzegorz Grudziński, J. Jabłoński, Stanisław Kosior, B. Ryś, Jan Szałowski, Mariola Warmuzek. 1 XII 1989 w regionie zarejestrowano 387 KZ, pod

koniec XII 1989 do „S” należało ok. 70 tys. osób.

Na początku I 1990 ZR, na miejsce J. Stępnia, reprezentującego Region Świętokrzyski w KKW, powołał W. Bartosza, na II KZD wybrano 17 delegatów regionu. Wybrany na II WZD przewodniczący ZR W. Bartosz sprawuje tę funkcję do chwili obecnej.

22 X 1980 na MKZ założono SO krypt. Arka, na delegaturę w Ostrowcu Świętokrzyskim krypt. Więż, w Skarżysku-Kamiennej krypt. Granat, w Starachowicach krypt. Unia, w Końskich krypt. Neptun. W SO kontrolowano 195 osób, na początku XI 1981 kielecka SB w ramach 6 SO rozpracowywała ZR i 5 delegatur, w ramach SOS 24 najbardziej aktywnych działaczy „S”.

*Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki*

[Region Świętokrzyski, Kielce](#)

[Poprzedni](#)  
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)